

Toelichting nieuw programma zondag 11 oktober 2020 TAQA Theater De Vest Alkmaar

De Oostenrijker Franz Schubert, Napoleon Orda uit Belarus en de Rus Sergej Rachmaninoff vormen pijlers van verschillende werelden. En toch vinden ze elkaar in de muziek. De grootste gemene deler is de romantiek die Schubert gewoon in zich had, die Orda leerde in het Parijs van Chopin en die Rachmaninoff uit nostalgische overwegingen niet los kon laten. Hun werken zijn te lezen als overpeinzingen van hoe de wereld er uit zou moeten zien, van hoe de mens zich zou moeten gedragen. In die zin vormen Schubert, Orda en Rachmaninoff niet alleen een metafoor voor de krachten en spanningen in het huidige Belarus, het geboorteland van pianist Vital Stahievitch, maar ook een hint naar de mogelijke oplossing. In elk geval is het programma van vandaag een mooie ontsnapping uit de hectiek van alledag.

Franz Schubert was in het voorjaar 1828 eindelijk doorgedrongen tot het grotere publiek en ook enkele uitgevers toonde belangstelling voor het werk van de man die een groot deel van zijn leven louter componeerde voor een paar vrienden en de vier muren van zijn huiskamer. Misschien was het deze plotselinge populariteit die de componist in maart 1828 het laatste zetje gaf om schetsen te noteren voor een drietal pianosonates. Ook de dood van Beethoven speelde een belangrijke rol. Schubert was een grote bewonderaar van zijn oudere stadgenoot en de grootsheid van diens latere pianosonates was voor Schubert een obstakel om zijn eigen pad te blijven bewandelen. Dat Schubert in verband met zijn **Sonate D 959** vaak in één adem met de late Beethoven wordt genoemd heeft ook te maken met een aantal al dan niet bewuste referenties aan de grote Weense componist. Zo heeft de structuur van de finale erg veel weg van het laatste deel van Beethovens Sonate opus 31 nr. 1. Die Finale, een lyrisch en voortdenderend rondo, sluit een ogenschijnlijk traditioneel vierdelig werk af met verder een eerste deel in sonatevorm, een langzaam deel dat bij vlagen balanceert op de grens van een zenuwzinking en een even dartel als duister scherzo. De invulling van deze vormen is een schepping van een unieke componist die er in slaagde de volkse eenvoud van zijn vroege werken te combineren met een sterk emotioneel geladen en zeer vooruitstrevende zeggingskracht.

Napoleon Matheusz Tadeusz Orda kon toen hij in 1883 op 76-jarige leeftijd stierf, anders dan Schubert, terugzien op een rijk en bewogen leven. Al tijdens zijn studententijd speelde hij een rol in opstanden tegen de Russische overheersing van Belarus die ook in de negentiende eeuw al speelde. Toen een verbanning naar Siberië dreigde, ontvluchtte hij het land en vestigde hij zich in 1833 in Parijs. Daar schopte hij het tot directeur van de Italiaanse Opera en ontwikkelde hij zich tot een begenadigd tekenaar en schilder en een pianist die met de grote namen van die tijd mee kon komen.

Hoewel Orda tegenwoordig veel meer geëerd wordt als de beeldend kunstenaar die het negentiende eeuwse Belarus en ook Polen, Litouwen en Rusland vastlegde in tekeningen en aquarellen moeten we hem als pianist/componist zeker niet onderschatten. De man leerde het vak in Parijs van onder andere Frédéric Chopin en Franz Liszt. En vooral de invloed van de eerste is in de twee **Polonaises** goed te horen. Chopin kon het ook goed vinden met Orda en ze speelden geregeld samen in de salons. Hoewel de Polonaises ook daardoor sterk in de lijn van Chopin liggen, heeft het werk van Orda iets rauws en aards dat hem onderscheidt van de stilist die Chopin was. Orda bleef in zijn hart de man uit Belarus en toen hij in 1856 veilig terug kon keren aarzelde hij niet. In Belarus groeide hij onder andere uit tot de grondlegger van de pianoschool aldaar.

Terwijl de twintigste eeuw al volop in beweging was, hing Sergej Rachmaninoff nog in het laatromantische Rusland en schreef hij een veelheid aan meesterlijk dromerige werken. Een daarvan achtervolgde hem zijn hele leven: de fameuze **Prelude in cis, opus 3 nr. 2**. Deze eerste prelude van Rachmaninoff uit de Morceaux de fantaisie, opus 3 deed andere preludes tot op de dag van vandaag in de schaduw staan. En dat is jammer, want de in 1903 voltooide set van tien **Preludes, opus 23** die volgde op dit kleine juweeltje waren ook volgens Rachmaninoff zelf 'veel beter dan mijn eerste'. Ze werden uiteindelijk de opstap naar de in totaal 24 preludes die Rachmaninoff in 1910 completeerde met de 13 **Preludes, opus 32** en die hij in de geest van Chopin schreef in alle majeur en mineur toonsoorten. Hoewel de Preludes ook alle afzonderlijk uitgevoerd kunnen worden geven ze als geheel een mooi beeld van de componisten die van invloed zijn geweest op Rachmaninoff en vormen ze bovendien een getuigenis van Rachmaninoff steeds verfijnder wordende harmoniek

Als deel voor het geheel staan vandaag, naast de beroemde Prelude in cis, de tweede en vijfde Prelude uit opus 23 - de een bij vlagen rusteloos en zelfs vol van angst, de ander krachtig en martiaal met een marsachtige A-sectie en een lyrische B-sectie - en de Prelude in gis, opus 32 nr. 12. Deze laatste prelude is een mooi voorbeeld van de meer verstilde en melancholische Rachmaninoff. Een begeleiding van een open kwintfiguur probeert een peinzende melodie in de lagere regionen van de piano dwars te zitten en lijkt uiteindelijk met een etherische zucht het pleit te winnen.

Paul Janssen

Vital Stahievitch studeerde te Minsk (Belarus) aan het Nationale Muziekcollege en aan de Nationale Muziekacademie bij Zoja Katsjarskaja. Vervolgens studeerde hij aan het Conservatorium van Amsterdam in Amsterdam bij Håkon Austbø cum laude af en studeerde bij Naum Grubert aan de Universiteit van Amsterdam. Op zijn zestiende won hij een prijs op de Internationale Stasys Vainiunas Pianowedstrijd in Vilnius (Litouwen 1996, tweede prijs). Verder was hij prijswinnaar van het Emmanuel Durllet Internationale Pianoconcours in Antwerpen en van het Europese Unie Pianoconcours Arcangelo Speranza in Taranto (Italië). Ook won hij een diploma's op het Internationale Pianoconcours "Minsk-2005", het Internationale Chopin Pianoconcours in Marianske Lazne (Tsjechië) en het YPF-pianoconcours te Amsterdam. Hij soleerde in steden in Belarus, met verschillende orkesten en kamerensembles. Hij trad verder op in Engeland, Duitsland, Frankrijk, Nederland, België, Mexico, Noorwegen, Griekenland, Rusland, Litouwen, Portugal en de Verenigde Staten. Van hem verschenen CD's met muziek van Schubert en van Prokofjev. Vital speelt ook graag werken van Belarussische componisten uit verschillende eeuwen.